

ZORA.

Časopis za zabavo in poduk.

Izhaja
dvakrat na mesec, 1. in 15.
dne na celi poli.

Stoji po pošti za celo leto
4 gld. za pol leta 2 gld. — Za
dijake in učitelje celoletno
2 gld. 50 kr.

Prevodi ruskih pesnikov.

Ivan Vesel.

10.

Isola bella.

Prekrasni ótok! kak v valovji
Pred mano dvigaš se na dan;
Zidala te na tem skalovji
Umetno je človeška dlan.

Bohotni vrti te hladijo,
Z valovi modro si oblit;
Smaragd zelen se oku zdijo,
Ki v čisti turkus je zavit.

Tvoj breg me vabi v morski peni
Sladkosti in milote poln,
Oj hiti, hiti, plavec leni,
Oj hiti brzo lahki čoln!

Tam z vejami na pol zakrita,
Limona v zlatu plameni;
Kot lic deviških zor se svita,
Granat rdeči se blišči;

Tam hladne rože mi vonjajo,
Tam mami lovora šumót,
Peresa mirtna trepetajo
Kot dveh zaljubljenih šepót.

Premili kraj! vse jug prešinja,
In vrtni hlad in lono vod;
Planin mogočnih vrsta sinja
Pa mraza varuje povesod.

Svetló bliščé se gor ledniki,
Ko nad oblakov sivih svet
Se hribi dvigajo veliki,
Katere večni krije led.

Takó povest iztočna pravi,
Ko Irano slavi mladó,
Za morjem skrito tam v daljavi,
Kjer često zažari nebó:

Pihljajo speči lepe Peri,
Pojó ji Vile pesni slaj;
A mračni demon čuva dveri
In brani v ta skrivnostni kraj.

A. S. Homjakov.

Tirza.

Obraz iz življenja Hebrejcev.
Andrejčekov Jože.

(Konec.)

Vseh oči so bile oprte na glavni vhod hrama. Pri vratih je stal najviši duhovnik obdan sè znaki svojega dostojanstva, imajoč obličje obrneno proti vzhodu. Na obeh straneh njega stala sta dva druga služabnika božja, a zraven nju oba Zimramova soseda, Zebul i Elifeled.

Pred témi petimi starci prikazali ste se kmalo še dve drugi osebi. Vsi so obrnili svoje oči k na novo prihajajočima. Prvi izmed nju je bil kacih štirideset let stari mož visoke postave. Globoka bol bila je vzrok njegovega mračnega, nagubančenega čela, izpod katerega sta dve črne očesi iskre jeze metali; trpki smeh je igral na njegovih ustnih, a mišičasta desnica je krčovito tiščala za pasom shranjeno bodalo. Poleg njega je stala ženska, z belim zavojem zakrita, trepetaje na vsem životu. Blede poteze njenega ličnega obraza bliščale so skozi zavoj. Vsi vходи v hram so bili prenapolnjeni ljudstva. Ta nepregledna množica bila je podobna s šumom zibajočim se morskim valovom. V obličji vsakterega brala se je zlost i nepotrpljivost, a usta vseh nazočih bila so napol odprta, da bi klicala maščevanje, smrt!

Najviši duhovnik zamahne z roko v znamenje, da bode govoril.

Nastala je občna tišina.

„Zimram,“ pravi z resnim glasom, „si prevdaril vse dobro? Si za trdno odločen oprostiti se zakonskih vezi?“

„Sem!“ odgovori hladno zakonik.

Globok vzdihljej je zraven njega moklo zaječal; Zimram se je stresel na vsem životu.

„Povej tedaj svoje vzroke,“ pristavi najviši duhovnik.

Tu mu je bila izročena listina, a on je pričel z močnim, važnim glasom:

„Tujee se je skrivaj prikradel v nočni dobi v Zimramovo hišo; ta človek se je mudil celo uro v družbi Rabbijeve sopruge, ki mu je pri begu pomagala. Dve priči dokazeti to dogodbo, a brez daljšega prepričanja je Zimrova trdna, nepremakljiva volja, da bi bil ločen od svoje so-pruge, prepuščaje je sodniji.“

Največa tihota je vladala, ko je bila ta listina po najvišem duhovniku prečitana; le zdaj pa zdaj je predramil to sveto tišino bolestni vzdih. — Konečno je prečital najviši duhovnik imeni obeh prič, potem pa se obrnil k pisarju rekoč:

„Asir, si ti pisal to listino?“

„Dà, gospod!“

„Si jo pisal na ravno ta pergament, ki ti ga je dal Zimram?“

„Dà, gospod!“

„Si rabil pri pisanji njegovo pero i črnilo?“

„Dà, gospod!“

Priče so potrdile resnice Asirovih besed. Sedaj se obrne najviši duhovnik k ženski, ki je bila sè zavojem zagrnjena.

„Žena Zimramova, vzemi vel sè svojega obličja!“

Ta je ubogala; vel se je počasi vzdignil ter razkril dvoje povešenih solznih očes i sramote zarudeli obraz. Vitko telo te mlade, še le šestnajst let stare ženske bilo je pokorno sklenjeno k tlòm.

„Žena Zimramova,“ dé zopet najviši duhovnik, „odobriš listino, ki obsega ločbo?“

Pri teh besedah se je Tirza stresnila; njene blede ustnice so zašepetale: „Odobrim!“ ali tako slabo, tako medlo, da je bilo to besedo bolj videti, nego slišati.

„Razpni roki!“ vèli jej najviši duhovnik.

Takoj je izpolnila ukaz. Na njeni mali roki se je lesketal zlati zaročni prstan.

„Povrni soprogu prstan vajne zaročbe!“

„Milost!“ zakliče Tirza s tresočim glasom, „milost!“

A branila se je to storiti; ljubeznjivo je pogledala soproga, pa nij bila v stanu, da bi omehčala njegovo kamenito srce.

Zimram zgrabi njeno roko ter jej sname siloma prstan. Najviši duhovnik je zvil listino ter jo dal Rabbiju.

„To listino obdrži tako dolgo pri sebi,“ pravi Zimramu; „dokler ti ne ukažem, da bi jo izročil ženi, katero sedaj zametuješ. A vidve obe priči Zebul i Elifeled, bodite pozorni. — Zimram, reci sedaj svoji ženi, ki bode kmalu nehala imenovati se tvoja žena: Za vselej se ti odrečem!“

„Tirza . . .!“ začel je Rabbi, pa ni dokončal, kajti druge njegove besede umirale so mu na ustnih.

Vročé proseč pade mu Tirza k nogam, a njene velike, strastne oči ozirajo se na hladnega soproga.

„Milost, gospod!“ vsklikne obupno, „milost! prizanašajte moji mladosti, usmilite se me!“ *)

Med tem je vstal mej ljudstvom vrišč. Vse se je obračalo nazaj k mladenču, ki si je na vso moč prizadeval, narediti si pot k spredu. — Po dolgem trudu se mu je slednjič posrečilo, pririti se k zakonskima.

„Neftali!“ zakliče nehoté Tirza.

„Neftali!“ ponavlja Zimram spoznavši onega tujca, ktereга je bil o praznicih v hramu videl, a njegova desnica zgrabi naglo bodalo.

*) V Jeruzalemu je bila vsaka prešestnica kamenana.

„Umori me, Zimram!“ zakliče mladeneč odgrnivši svoja prsa, „mene umori, ali življenje svoje žene ohrani, kajti ona je nodolžna. — Ljud Izraelski, zasliši moje besede! — Tirza je izgubila vže v mladih letih stariše, ter bila izročena mojemu očetu v odgojo. Jaz sem jo nad vse ljubil, ako-pram me je oče obljubil hčeri svojega brata; kmalo sem dobil povelje, da bi se odpravil po svetu, a jaz sem ubogal. — Po moji vrnitvi vže več nij bilo Tirze v očetovej hiši — bila je za vselej za-me izgubljena, kajti imela je vže v Jeruzalenu Zimrama za moža. Sklenil sem, še enkrat videti svojo ljubo prijateljico, potem pa se ž njo na veke razločiti; zato sem se podal na pot v Jeruzalem. Bilo jej je dobro znano, da sem v smrtnih stiskah čakal dovoljenja, da bi jo še poslednjikrat videl. Imate to tedaj za zločin, da se me je usmilila a najini shod možu zatajila? onemu možu, kterege je poznala kot jako nezaupljivega: ljubosumnega! — Ah, bila je pred nekaj leti moja sestra a jaz njeni brat! — Kaj ni dovoljeno ljubiti sestro? Ne sme brat reči: Z bogom, draga sestra! . . . Jaz sem samo te besede spregovoril. Jutri pojdem za vselej od tod, privošči mi še en trenotek, edini pogled ali ljubeznjivo besedo! — Zimram, tvoj neprijatelj je pripravljen biti krvava žrtva tvojega maščevanja; samo bodi milostiv temu čistemu nedolžnemu angelju!“

„Ko bi samo ti ljubil, ne predrzil bi se svoj mir kupiti si s tvojo lastno krvjo!“ pravi Zimram ter vtakne hladno bodalo za pas. „Mi-li povrne tvoja smrt jeno ljubezen? Ti si uničil mir jenega srca, a ona — je razdela mojo srečo.“

„Zimram, ona ljubi samo tebe.“

„Samo mene ljubi? . . . Revež, poglej jo! Vidiš to rudečico, ki pokriva njen obraz, ker si ti nazoč; ne zapaziš mar, da je jenjala jadikovati, da bi čula samo tvoj glas; reci, katero ime je izrekla, ko je tebe zagledala? tvoje ali moje? Vendar priseže naj, da samo mene ljubi! . . Naj priseže, potlej pak jej verjamem.“

Tirza je molčala, a njena tresoča roka je segala po zavoji.

Neftali je zatajil radostni vsklik, ki pa nij ušel dovtipnosti ljubosumnega soproga.

„Čas je, da bi dokončali“, pravi temno Rabbi najvišemu duhovniku.

„Pogledi množico razjarjenega ljudstva!“ zakliče Neftali ves v ognji. „Na vsakem obrazu lahko očitno bereš, da je tvoja žena obsojena k smrti.“

„A kdo je začetnik njene osode, nego ti?“

Vsi nazoči so bili jako ganjeni; kljubu vsem prizadevam niste se mogli priči vzdržati solz.

Hvaležni pogled Tirzin ju je zato dovoljno obdaril.

„Dokončajmo!“ zakliče Zimram z resnim glasom.

Tirza je še enkrat poskusila, da bi omeščala svojega trdovratnega sopruha. Zgruzivši se na kolena klicala je s prosečim glasom: „Usmiljenje! Usmiljenje!“ a solze, kot biseri, padale so na njena bela nedrija; „saj ste moj velitelj, gospod i soprug; jaz sem zopet vaša sužinja a sopruha. Milost! kajti moj pregrešek ne zasluži tako ostre kazni. Zimram dragi soprug Strašna je osoda, ki me čaka! mati sem tvojega otroka, te slabotne stvarice, katerej je materina skrb neogibno potrebna. Zimram, moj soprug! usmili se vsaj nedolžnega otroka!“

Silni tok solzá zadušil je njene daljše besede; kakor blazna zgrabila je obleko svojega sopruha, a poljubovaje jo, zakrila si je ž njo blede obličje.

„Neusmiljeni človek!“ vsklikne jezno Neftali videč ženino obupnost, katero je tako čestil; „tvoje srcé je kamenito, da ga ne ganó tako svete solze“!

„Hočem ti biti milostiv, Neftali!“ odvrne zaničljivo Zimram; „doslej sem omahoval, ti pa si razsodil“!

A niti da bi bil z ednim pogledom oblašil nesrečno, ki ga je obupno objemala, rekel je naglo i odločno:

„Tirza, za vselej se te odrečem“!

Potem jej je potisnil listino obsegajočo ločenje v njene nežne roke, a neusmiljeno je pahnil od sebe ubogo ženo, koje slabo telo se je opotekalo, nemogoč z lastnimi močmi vzdržati se po konci.

Zimram je zbežal ves besen.

Najviši duhovnik je raztrgal ženitvansko pogodbo na štiri kose ter jo izročil pihajočemu vetru, potem pa stopil spremljevan od nazočih prič nazaj v hram.

Tirza je stala doslej nepremakljivo na istem mestu, kamor jo je bil pahnil nevljudni mož; njene oči so divje zrle na osodepolno listino, ki jej razdrila srečo njenega življenja.

Zatopljena v trpke misli, nij zapazila naglo odhajajočega moža; a le mokli šunder ljudstva dramil jo je zdaj pa zdaj iz globocih misli. Kakor hitro je spoznala, v kako nesrečo je padla, vrgla je srdito stran listino, ter iskala mej ljudstvom kacega branitelja ali prijatelja.

Nikogar nij tu! kajti nesrečnica nij zapazila mladega tujca, ki je nem od daleč zrl rastoči hram. Njegovo plameče oko je zdaj pa zda strmelo v ubogo zavrženco. Strah, ki se je polotil njene duše, podil jo je od tod. Omahujočih korakov stopala je po stopnicah Salomonovega hrama.

„Ona je kriva!“ oglasilo se je iz tisoč grl zbranega ljudstva — „Njen pregrešek nij dokazan! — Tuji mož je po noči dolgo pri njej bil. — Zebul ga je videl, ko je ubežal. — Ona mu je pri begu pomagala“.

„Svojega moža je prevarila i onečastila!“ dé neki stari Rabi, mož mlade žene.

„Smrt zasluži!“ donelo je od vseh strani. „Postava jo je obsodila k smrti. — Naj bode v svarilo drugim“.

„Je tako mlada! — a tako krasna!“ pravijo nekateri mladenči.

„Nobene milosti!“ ponavljal je cel trop ljudi. „Umorite jo, ki je izdala svojega moža ter napravila sramoto svojemu otroku!“

To vpitje, ta množica razburjenega ljudstva, mej katerim so eden drugega dražili zoper slabotno žensko, napolnila je ubogo z grozo; v strahu i zmešnjavi preletovale so njene oči to razburjeno mešanico, ki se jej je vedno bolj bližala.

A nesrečnici nij nič družega ostajalo, nego pobegniti.

Pobegniti? — Pa kam? Vsi izhodi so bili zaprti ter z razjarjenim ljudstvom napolnjeni.

O bog, o bog! povsod jej grozi smrt.

Samo en pogled je počival na njenem obrazu, pogled poln ljubezni i strahu! samo eno srcé je plapolalo zanjo, ter delilo ž njo bolesti, le samotni mladenec je stal nepremakljivo blizo nje.

Vrišč i hrup sta vedno rastla — osodna doba se je bližala!

Ne dolgo potem prižvižga kamen, ter pade na tla pri Tirzinih nogah.

„Bog izraelski! usmili se moje duše!“ zakliče nesrečnica, a zakrivši svoj otrpneni obraz sè zavojem zgrudi se pol mrtva na tla.

A vendar je zavednost še nij zapustila, kajti čutila je, da se je nekdo približal ter jo stisnol v svoje naročje. — V tem trenutku pa pade velik kamen na njeno glavo, bolestni vsklik izvije se jej iz prsi a njena neomadeževana duša dvigne se k nebesom!

Ne daleč od Jeruzalema pri vratih pokopališča izraelskega vidita se še sedaj dva siva, starosti razpadla a z večnim mahom pokrita kamena. Ni leto ni imé nij na njih naznanjeno; vendar pa se je povest o njih še sedaj ohranila mej ljudstvom.

Ako hoče mati svojo hčer omožiti, ali pa mož svojo mlado ženo nekaj časa zapustiti, pripoveduje jej vselej, kako nesrečno je poginila krasna Tirza a z njo tujec Neftali.

Krošnjarij v Ogrskej.

Spisal Lav. Gorénjec, Podgoričan.

Tisti pridni krošnjarij v Ogrskej so Slovaci. Kedo ne pozná tam neumornih žefranarjev, oljarjev, platnarjev, mošnjičkarjev, usnjarjev, pis-krovezov, zobčarjev, steklarjev in voščinarjev? — Péš in jež, na vozeh in vozičih potujó po svojej domovini in živež nabirajo si, kakor marljive

bučele. Vsak njih večkrat prepotuje očevino, nekateri zahajajo celó v daljnejše dežele. V Turško, v Nemško, v Italijo, v Francosko, — da, tudi v Ameriko zdaj pa zdaj zaide kak oljar, žefranar, résar, mošnjar, loncevez ali platničkar.

Oljarji so skoro vsi domá iz Turoške stolice (županije.) Bivatelji okrog Třeboslava iz gorske smreke (*Pinus montana*) delajo olje, ki bajè, če človeka bolè zobje, pa tega olja deneš ná-nje, přecej neha bolest. A tudi po lekarnicah kupujó vsakojaka vonjiva olja in vodice, jako razno mesè jih, vlivajo v stekleničice in dobičkaré z njimi. Radovérnemu ljudstvu basnujó, da so te vonjave splošno čarovno zdravilo. Pa kako znajo hvaliti in priporočati svoja zdravila: ta olja in take vode! Na vsem Božjem sveti nij bolezní, da bí takov oljar ne imel leka zoper njo. Čudovito je to, kako ti ljudjé znajo vero buditi in utrjevati v svoje leke! Kogar oko bolí, ponudi mu oljar stekleničico čistega vonjavega olja; treba je le zè šivanko prebosti kožico na posodici, s kapljo, ki pogleda skozi njo, pomaziliti trepalnice, pa je, kakor vsled kakega čuda, oko zdravo — in ozdravljenec z veseljem nekoliko goldinarjev plača svojemu zdravniku. Če pa taka vodica ali olje ne pomore, škodi gotovo tudi ne. Tudi druge pomočke nosé in vozé ti oljarji sè saboj, n. pr.: če milica ne ugaja svojemu milku, imajo zá-njo tenko korenino, spleteno in podobno. Z njo se mora milec le dotakniti svoje milice, pa ide za njim — krotka, kakor ovca. Nekedaj so Turoški oljarji srečno baratali po sveti. Hodevali so in košarili po Nemškej, po Holandiji, po Pruskej, Švedskej in po Rusiji. Do 1786. léta bajè da je do 3000 moških živeló ob baratiji s takim oljem; noter do prve francoske vstaje so zahajali na Francozko in prodajali tam svojo rožmarinovo vodo, katerej so Francozje déli ime: „Eau de la reine d' Hongrie.“ Dan denes pa po mnogih deželah ne smejo več oljariti, kar jim je zeló na kvar. O teh barataleih je po sveti dosti anekdot, to pa je res: kedar kateri pride domov, da najde več otrok, nego je zapustil jih; pa kaj? — potrpežljiv mora biti in vsled svoje potrpežljivosti je z nepostavnim krščenim bitijem zadovoljen tako, kakor sè svojimi zakonskimi.

Liptovci, v Sipuškej stolici in Nitrajci pridelujó mnogo konopljinjega olja — in o posti ga prodajajo po sosednih županijah. V Nitrajskej stolici se le dekleta pečajo s to baratijo. Vsaka ima iz kositarja nekoliko meric pripetih k pasu, pred saboj usnjat zastor, v prstenih vrčih z dolgimi vratovi pa nosé olje in upijó skozi okna, ali kaj kupijo. Stare so te Slovakinje po 10 do 12 lét; skoro sleherni dan jih pride po 6 v vsako vas, zató le malo olja kupi vsak gospodar.

Žefranarji (šefránjci) so domá iz Nitrajske in Turoške županije; pa ne baratajo samo sè žefranom, temuč najbolj sè svilenimi robci, trakmi,

z rokavicami, z različnimi tkaninami, dišavami, z oreški, s čizmi, z iglami, s prstani, z uhani in drugimi raznostmi. Vse to imajo v lesenih zabojcih, ki jih sami na hrbtih nosevajo ali pa na kljusetu nakladajo. Po robo hodevajo na Dunaj in baratajo z njo po semnjih, po deželi, sicer pa jo nosé od hiše do hiše in prodajajo. Težaven kruh je to! Sto in sto pot revež mora z hrbta devati svojo bogatijo in razložiti jo, kazati in priporočati in ponujati, predno jo razprodá, kolikrat pa vse na drobno razloži, a ne odá ni iglice.

Platničkarji so skoro zgolj Oravci in Nitraneci. Oravci najraje skupoma potujó. Céla gruča jih s platnom naloži dolg nizek voz in spremljajo ga péš. Vsaka taka družčina ima svojo krajino, koder platnaré. Bobravci s platnom oskrbljujó Moldavsko, Bolgarsko, tudi Tavrijo; Zubroh-lavci platnaré po Erdeljskem, Slaničanje po Slavoniji, Hrvaškeji in Dalmaciji. S temi vélikimi družčinami se družé drugih torišč bivatelji. Nitranski platničkarji so domá od Sasvara, kder je tovarnica za katun; ti péš potujó in baratajo po Avstriji, po Moravskeji, Češkeji in Saškeji. Da jim nij treba po gósto domov vračati se, preskrbé se s platnom vsako leto o zimskih semnjih. V Bistriškeji županiji (sohler-comitat) Podlavičanje platnaré. Bardejevci užé od nekedaj pridno s platnom beretajo po Poljskeji.

Zobčarji (čipkáři) so zmérom priprosto oblečeni: košulja in svitice, o slabem vremeni: nekov kaftan iz debelega belega sukna, čizmi ali opanke — to je njih obleka. Bivajo le v Bistriškeji županiji v štirinajstih vaseh. Pa ne zobčarijo samo, temuč kupčujó tudi z modrimi robci, z noži, vilicami, s škarijami, glavniki, s žabicami itd. Vsak petek si nakupijo robe: gorsko in kmečko ženstvo iz Špani Doline (herrengrund), sè Starega gorja in iz Kremnice jim prinaša zobce, ključavničarji iz Radovanj jih oskrbljujó z glavniki in noži, barvarji iz Banjske Bistrice pak jim stregó sè svojimi modrimi rutami in s prejo. Mnogo Radovanjskih nožarjev, ključavničarjev in glavničarjev živé ti ubogi barataleci, ki jim novce posojujó na račun.

Zobčarji najrajši péš potujó, svojo robo pa nosevajo v dolgih, štirioglatih zabojcih iz drevesne skorje; te zabojce nosé v posebnih vrečah na hrbteh, zató jih imenujó vrečarje (kapsári.) Časi je teh vrečarjev več skupaj na poti; o takih prilikah z réсами napolnjene vreče naložé na kakovo kljuse, ali pa na kak voziček na dveh kolesih. Vsakemu takemu résarju je tovarišica — krepka, dolga palica, rtasto podkovaná spodaj; s to palico se kmalu brani, kmalu zobce meri z njo. Na poti se ne preoblačijo, za tega délj so njih košulje in svitce časi vse črne vsled samega potu in vsled životne maščobe.

O semnjih jako urno stavijo stole. Če je lepo vreme, dve debeli

leskovi palici zasadé v zemljo, razpeljó vrv od leskovke do leskovke in ná-njo, kar mogó, njih druga roba pa leži na rubi, razgrnjenej po tleh.

Ti ljudje si težko služijo kruh, pa še nevarnosti jim grené ga zmérom. Na hrbti sè svojim bremenom, kakor bi jim bil prirastel ná-nj, o vročini in o mrazi sopišó daleč in široko po sveti okrog, dosti potov pridejo celó na turško mejo. Razbojni Valahi jih čakajo v zasedah: pogosto jih slekó skoro do nagega, novce poberó jim, časi pa tudi pobijó jih. Ko so bankovci bili priplesali na svét, začelo je krošnjariti vse, kar je le zdrave noge imelo, dostikrat moških nij bilo domá ni toliko, da bi mrliča bili zanesli na pokopališče. Poslednji čas pa je nekoliko odjenjalo veselje do te baratije.

Najznamenitejši zobčarji so zgornje in spodnje Lehote bivalci, zato ker ne zobčarijo samo, temuč ker kupčujó tudi z dragimi kovinami — in zahajajo celó na Sedmograško. Vsak tak baratalec ima pri sebi robe — vredne od 1000 do 6000 gld.; zgornji Lehotci vsako leto skupijo pol milijona gld. Kakor oljarji, bogateli so tudi zobčarji nekedaj, dan denes pa je ta dobiček le pičel.

Usnjarjem v Ogrskeji Slovaci rekajo: kožkáři. Najpridnejši barataleci z ustrojenimi in surovimi kožami so bivatelji trga Brezovice v Nitrajskej županiji. Brezovci imajo dolge vozove na dveh kolesih; pred vsak tak voz je vprežen močan konj. Nikoli noben Brezovec nikamor ne odpotuje sam, o vsakej priliki jih z doma odide po pet, po šest skupaj, — da, mnogo potov je po dvanajst, petnajst takih voz kar po vrsti na cesti. Kedar kdé na semnji prodadé vse podplate, naložé na vozove surovih kož, hrastovih skorij itd. Ti strojarji so skoro vsi bogati, pa tudi dobro živé. Sè svojimi kožami baratajo po Moravskej in po vsej Ogrskeji. Brezovci obiskujó skoro vse semnje v Pešti, v Požunu, v Kečkemetu, Seegedinu, Prostejevu, v Nikulovu, Bernu, Olomuci in po drugih mestih. Dolga pota so jim malosti. Če jih vprašaš, kamo se peljó, mirnodušno ti odgovoré: „I nu malo v Kečkemet“, — kakor bi iz Brezovice v Kečkemet bilo treba le trikrat stopiti. Zató prislovica trdi: „Kedar bodo vsi Brezovci domá, takrat bode sodnji dan.“ Ta prislovica zadevlje tudi trga Ratka bivatelje, ki strojé ovčje, kozje, telečje kože in baratajo z njimi po vseh deželskih semnjih. Ti kožarji le jezdaré okrog, a samo skupoma. Dosti pot so celó ženske na konjih.

Mošnjarji in sitarji so domá iz Sobotiča in Mijave v Nitrajskej županiji. Sè svojimi mlinskimi siti oskrbljujó velik del Ogrske in tudi drugod po carjevini jih prodajajo, celó v Nemško jih vozé, kar jim daje precéj veliko dobička.

Najmarljivejši semnjarji v Ogrskeji so medopeki, Slovaci jim rekajo: medownjkaři. Če kmet hoče povedati, ka je semenj bil kuka-

ven, pravi: „Sáj celó medopeka nij bilo nikder nobenega!“ Pa tudi najboljše kupčújó na vsakem semnji, ker kmet, če prav ničesar ne kupi, — medenega možica, sree ali zibko vendar-le nese domov svojim otrokom — ali kedo drug komu drugemu. Medopeki prodajajo tudi medico, s katero se kmečki ljudjé prav pridno nalivajo, kakor pri nas na Slovenskem.

Krošnjarjem v Ogrskej nijso vsem novci baratjsko sredstvo. Voskarji, domá iz Novograške in Gömörske županije, — voskarji, ki hodijo od vasi do vasi, vosek plačújó z iglami, sè šivankami s prstani in z drugimi podobnimi vrednostmi. Spodnjega Vaga branjevci ali sadjarji, ki se počasi vozé od vasi do vasi po spodnjih ravnih — in kričé in svoje sadje ponujajo, — ti branjevci ga zamenjújó sè žitom, apnarji tistih krajev pa apno. Tudi cunjarji, ki hodevajo po selih od hiše do hiše in cape za papirnico pobirajo, ne plačújó jih z novci, temuč s prstani in šivankami. Svoj prihod v vas oznanjajo z glasnim piskom. Ko hitro cunjar (handrár, handerlák) zapišče na svojo piščal in sredi vasi kdé sede na kak kamen ali pred kaka vrata in odpré svoj zabojeec, obogačen z razno drobnjavo, — takoj izza vseh oglov in iz vseh kotov hité dekleta in žene k njemu, zató da si za cunje kaj izberó iz njegovega zabojea.

Trenčinski gorjanci (hořnáci) so piskrovezi, steklarji, branjevci in ptičarji. V Pešto in noter na Dunaj nosé brinjevke na prodaj v dolgih pletenicah. Ali dobre so vse ptice, katere so brinjevkam podobne in tolike, n. pr. škorcei, drozgi itd.; da pa zaupnosti ne zgubé, vendar-le pazé: mej štirimi pticami — toliko jih je v slehrnem šopu — mrlí gotovo vsaj ena brinjevka. Tudi brinarji, ki brinjevec prodajajo okrog po Moravskej in Ogrskej, skoro vsi so iz Trenčinske stolice — od Moravske meje ali pa z Belogorja ob Vagu v Nitrajskej županiji. V plošnatih, nalašč za brinjevec izpihanih steklenicah, brinjevar nosi vse svoje žganje na hrbti. Da pooblaščenim krčmarjem nijso kvarni, zató jim je prepovedano, da ne smejo po vaseh raznašati svoje pijače, po jo vendar prodajajo, da-si jako skrivoma, zató da jih ne mogó loviti in brinjevca pobirati jim. Rekajo jim „borowičkaři“, ker Slovak brinje imenuje: „borowičky.“*) Nekateri z brinjem baratajo po Slavoniji, kder stanice kadé z njimi.

Ti in z njimi vred mnogi drugi krošnjarji — vsi nekako nenavadno proglašajo svojo robo. Na glasi se jim pozná, s čem kateri barata, če prav nij vselej mogoče razločiti, kaj ta ali ta kriči.

V slehrnem nekoliko večem selu, vzlasti če se razteza ob cesti, drug za drugim ti kričači pobirajo stopinje. Mlada oljarica, kolikor potov stopi, vselej se tanko oglasi; za njo pride plečati „hořnak“, ki šipe nosi na hrbti, upije prav debelo in pred vsako hišo opomni ljudi, naj dadé pobite

*) Okoli Maribora „bórovca.“

šipe po okneh namestiti z novim steklom, malo pogodrnja v brado, napósled pa glasno zakriči: „Hej!“ Takoj za petami mu je zamazani rojak loncevez. Nij še odkrilil njegov klik: „Co dratovat!“ — užé reglja baba, ki prodaja lesene žlice, okrožnike, trktala itd. Priklada jej s polu nerazumljivim jecljanjem sivoglavo babšče, katero ima na svojem zgrbljenem hrbti cel stolp lončene posode. Nenadoma se vmesi prosunljivi glas pekovskega učenca, ki oznanja svojo pričujočest, žnedravi Žid, ki ženskimi skozi okna ponuja svoje rese, traki, steklene gumbe itd., pa pomaga, da je upitje tem različnejše. Za Židom primenca žefranar, za žefranarjem pridiše résar, a za zobčarjem težko prikoraka brinjevar, sè zamolklim glasom ponuja svoj brinjevec in neumorno ozira se okrog sebe, kedaj ga za vrat zatme kak krčmar. Cunjar pišče na svojo glasno piščalko — in kmalu se jame okrog njega zbirati vse vasi ženstvo. Napósled se prikaže mesar (masař) sè svojim psom vred; mesar gré od hiše do hiše in zdaj pa zdaj zaupije: „Telata! Telata! (Teleta! — Teleta!)“ v tem, ko jezična kokošarica iz mesta — kmetice sili, naj jej prodadé mlade gosi, race, kokoši itd.

Če hočemo ta spis vsaj nekoliko pošteno dovršiti, ne smemo zábiti lisičjih ciganov. Kakor sploh ciganije, živi se ta ljud tudi v Ogrskej največ s tem, da ljudi kané, vedežujé jim, gode, celi kotle, pa sè starino dobičkari itd. V Zaladskej in Vesprimskej županiji jih mnogo konjari. Nekateri ciganje imajo do sto in še več konj na prodaj časi; nobeden njih ne pozná ni črke in nobene številke, pa vendar dobro znajo, slehrnega konja ceno in jako spretno računijo. A takih bogatih ciganov nij dosti, največ je tistih, ki okrog po semnjih vlačíjo majhna, stara in slepa kljuseta, katerih pa niso pošteno prilastili si. Ti tudi o baratiji radi ciganijo. Če se kateri ciganov hoče znebiti kake stare mrhe, dobro zna preskrbeti, da se borno kljuse srčno vspenja, da čilo kopita in skače v pričo nevednega kupca. Vražji cigan, predno mrho pripelje na semenj, nabije sedlu po spodnjej strani žrebljev, skrivi jim žilica — in sedlo priveže na kljuse. Ko kupec na semnjišči pride blizu, hvali mu cigan mrho, kako je čila, kako poskočna. Kupec odmajuje z glavo, kajti mrha na mestu stoji otožno in zgrbljeno, kakor bi ne menila večera doživeti več. Ali cigan jo zasede, uboga mrha jame na čudo vsem navzočnim plesati, skakati in kopitati. Kupec se dáde premotiti, odpelje konja domov — vesel, ker meni, da je srečno kupil, ali užé drugega dné se prevéri, da je réš s cigani baratal, in mora mrho izročiti konjedóreu. —

Literarni pogovori in odpisi.

J. Pajk.

IX.

Zadnji list tega leta razpošilamo med svet in z njim zadnji pogovor o poeziji. Nij nam bila osoda tega leta naklonila, dejanjski prosoditi kakovo novo poetično delo, pojavivše se na obzorji naše domače književnosti. In kakor pregledavši svoj letni račun drugih pravih del, ktera bi bili izvršili, navadno malo nahajamo, temveč se vsele z boljšimi nadejami obračamo k saidskemu zagrinalu bodočnosti, tako pričakujemo tudi koncem tega leta gledé na književno našo delavnost v bodočnosti boljših plodov, nego jih je rodilo odtekajoče leto.

Nadeja in vaja, to bodi naše geslo! Hotimo se uriti, um si bistriti, na možka dela pripravljati se. In z nami, takó vsaj ménimo, bodo tudi mladi naši pesniki strogo in marljivo pripravljali se k resnemu delu, k uprav umetnemu, dovršenemu pesnikovanju, dokler jim peroti dorasto. Prve svoje polete bodo delali skromno, v „tihih gajih“; jedva prijateljem priobčevali svoje „prvence“; pazili na modro sodbo in besedo prijateljsko. A kedar se čutijo dovolj krepke, tedaj postavijo svoja dela na svitli dan, na javno sodbo, pripravljani na pravične ukore, a podprti na dobro samosvest, vsigdar zadovoljni z zasluženó pohvalo, nikdar zadovoljni sami s seboj. —

Mi pri tem pripravljanji pesnikom ne urivamo svojih nagledov; mi samó svetujemo. Naš smoter je povzdíženje naše onemogle pesniške delavnosti, in naši nauki izhajajo iz blage volje in blagih namenov.

Po naših nagledih izhaja vsak poetični proizvod iz globokega vira navdušenosti. Komur nij dan zlati sad navdušenja za velikost in visokost idej, tega pesniški plodi ostanejo neužitni. Človeško čuvstvovanje in dejanje mora pesnik gledati bistrim očesom idealnosti, jemu se mora življenje odkrivati jasno kot raj ali kot pekel. In kar on vidi in gleda, to mora tudi drugim v živej, jasnej besedi predstavljati.

V obojem pa treba tudi uka in truda. Menite, ka genij k pevanju potrebuje samó strun, samo peresa? Treba mu je tudi smisel dajati pesnim, treba mu poznavanja svetá in življenja. To velja najbolj o drami, ktere osnov in stav stoji na človeških značajih, ktere treba v velikem stilu proučiti. Med tragedijo in pastorello je razlika, takova, kakor med kraljem in pastirjem.

Dalje smo poudarjali razločke v pesniškem in navadnem govorjenji. Prvo je umetno v mnogih ozirih, drugo prosto; loči se kakor petje in govor. Oblika je pesni obleka. Ne samo poezija sploh, tudi pojedine vrste poezij imajo svoje oblike in obraze. Kdor jih ne zná, peval bode vse po enem napevu. Oblika in sodržanje morata biti edno telo, a ta telesa so

mnogovrstna, pa jako značajna po svojih posebnih znamenjih: drugačna je elegija, drugačna ljubezna pesen.

Kakor pa je življenje mnogovrstno, kakor so dela in osode ljudi različne, takó so predmeti poezijam jako raznolični. Motivi pesnim jemlje se zdaj iz lastne duše, zdaj iz raznih dogodb raznih krajev in časov. Polje predmetov je neskončno. Tudi tu treba pesniku poznavati svet v najširšem pomenu te besede. A koliko naših poetov se trudi z edino „luno“, z edino „ljubico“, s „ptico in cvetlico“! Nekteri se sučejo v malem krogu, kakor da so jih Vile za vse drugo oslepile. Naša denešnja poezija je v tem oziru baš siromašna, kakor da ves svet tem poetom ne biva! Ozrite se pesniki po dalekem, širokem svetu! Ako imate kaj čuvsta do človeštva, ako želite opevati to, kar je velikega in plemenitega, a svariti pred zlim in maldušnim, ozrite se po narodih zemlje: vsi se borijo z osodo, povsod najdete predmetov poezijam. Zapustite svoje „loge“ in male „livade“, a podajte se med ljudi, iščite si med njimi predmetov, dostojnih vašega petja!

„Z veličino zadače raste i človek;“ „prejmi život s ktere god strani, povsod se ti pokaže zanimiv“ pravi nek nemški pesnik. Popni se više, kdor čutiš viši poklic; poleti z orlovim krilom, kdor čutiš orlovski lét v sebi! Plavaj po širokem morji, kdor se čutiš tesnega v malej rečici! Glej! odpira se neznanska planota morja pred teboj!

In da se v pesništvu bolje utrdiš, méri svojo moč s čitanjem imenitnih pesnikov sveta. Hodi k njim v nauke; uči se od njih ukusa; prižgi si pri njih ognji svojo leščerbico! Tu so viri in studenci, polni krepilne moči! Kakó velikansk je n. pr. Shakespeare sam! Predno jegove podobe spoznaš in proučiš! Kakó veličestven je Državin! Enega vsaj najdeš sebi sorodnega, priljubljenega? Loti se ga, a celega! Posamezni ta uk tvoj ne bode brez ploda! Ti si pridobiš več samosvesti, samozaupanja. Reši se tesnosrčnosti, ktera mori duhove! — Baš to je naša slovenska pregreha, da smo mali kakor po čislu in deželi, takó žalibog tudi po svojem čuvstvovanji in mišljenji. Mi sedimo za morjem, a drugi nam ribijo iz njega; gore nam hranijo železa, a mi ga kupujemo po svetu; priroda ponuja nam obilo haska in koristi, a mi se zadovoljujemo z pobirki na tujih zemljiščih; mi posedamo zemljo, a tujei gospodujejo nam kot sužnjem! Mi živimo sredi dveh najimenitnejših prosvečenih narodov, a kar imajo oni velikega, to mi preziramo, a kar imajo podlega (nizkega), to si osvajamo!

Edino duhom in obrazovanostjo moremo se preroditi. Začnimo kakor v dejanji, tako tudi v mišljenji in pevanji celi bivati. Osvojimo si v poeziji več svetskega tona; bodimo živejši v podobah, drznejši v pesniškem čuvstvovanji! Otresimo se verig starotesnih predsodkov! Čisti v mislih, jasni v besedah, bodimo svobodni v dobrem, krepki v pravem. Život in poezija bodita si nam vzajemna!

Ne manjka nam domačih vzgledov. Uže Vodnik se je poskusil v antiki, prerodil v narodnem petji, povzdignol k pravej gorečnosti v svojih „Brambovskih.“ A kakti nekakov kolos stoji nam v očeh naš Preširen! Antika, romanska, germanska in angležka poezija preлива se kot ena celota v jegovih poezijah. Vidi se očito, vsa poezija svetá vtelesjuje se v jegovih proizvodih. Tu šepeče trubadurska šansona, tu se glasi laški sonet, tu zdaj vesela zdaj otožna romansa, tu byronska elegija, tu lakonični epigram, tam srdito-vesela satira, vmes zaljubljena, a zmerna orientalska gazela, proti koncu kratkostopa tercina in na svršetku gravitetična stanca — to vse z narodno domačo poezijo in prirodnostjo pretkano, taka je Preširnova muza! Iščite jej para! Iščite jej mojstra zmagovalca!

Nov duh je vidoma bil prešinol vse naše petje, ko je Preširen zapel, in struna ta umetna glasi se šče vedno in ne opeša nikdar glasiti se! Glasovi nje so nesmrtni. —

In s čem nas očaruje B. Miran? Da je prirodni, izobražen, načitan (belesen), krepek, in — pri vsem tem domač, narodnoglasen. Tu nij pretiranja, vse je prirodno, ugodno, krasno povedano. Kar Miran poje, nosi na sebi pečat prave poezije, ker izhaja iz navdušenja, obrazovanosti, poznavanja svetá in svetovne poezije. In čete tudi beseda jegove satire zadene, pomiri in sprijazni te zopet umetnost in krasota réči. —

Mladi pesnik! Ako ti je Vila podarila dar pesništva, idi k viru pesniške umetnosti in krsti se tam za pesnika! Ako imaš prvo, drugo se ti privrže. Samó hótí!

Črtica o cesarji Jožefu II.

Janko Leban.

Kakor mnogo njegovih pradedov prisvojil si je bil tudi Jožef II. dobre muzikalične znanosti, pa je tudi pesmi, operete i. t. d. skladal. Nekedaj zloži zopet opero, katero bi imeli peti v gledišči schönbrunskem. Skladatelja ni smel nobeden zvedeti a znano je, da take reči ne ostanejo skrivnost nikedar in pridejo na dan na kakoršen način si koli bodi. Med poslušalci v schönbrunskem gledišči bil je tudi slavni muzikar Mozart. Temu se cesar Jožef pridruži i misleč, da Mozart ne ve za skladatelja, ga popraša, kako se mu kaj opera dopada. Mozart pa mu resno odgovori: „Opera je dobra, a boljši je oni, ki jo je zložil“.

Drobnosti.

J. P.

— Persijani so na slabem glasu, da so največi lažnjivci v vsej Aziji. To priznavajo Persijani sami. Oni pripovedajo najmre: Neki Per-

sijan je stal pred sodbo imajoč zagovarjati se. Začetek jegovega zagovarjanja pa je bil, da je dejal: „Zdaj pa hočem resnico povedati, čeravno sem Persijan“.

— Persijski jezik ima dve posebni imeni za denar, ki sta nam Slovencem zanimivi. Beseda „denar“ pomenja v persijskem posebno vrsto srebrnega drobiža. Neki zlati denar persijanski pa ima ime „toman“; velja 3 tolarje in 3 groše. Razmera med obema vrstama denarjev je: 1000 „denarov“ je = enemu „tomanu“.

Vabilo k naročbi.

„Zora“ se bliža koncu svojega drugega letnika. Ona si je svesta, da si je skrbno prizadevala, rešiti postavljeno si zadačo. Število člankov, mnogovrstnost jih sodržanja kaže, da truda niti niti nje vreditelju (g. Dav. Trstenjaku) niti nje sodelateljem nedostajalo. Drugo je, to se zna, vprašanje: odgovarjajo li vsi ti spisi tudi strogim tirjatvam sedanje dobe? — To prepuščamo sodbi kritikarjev. A tudi v tem oziru si „Zora“ vsaj toliko pravičnosti zahteva, da si sme reči: „Bila sem zrelo sedanjega javno pišočega slovenskega občinstva. Ako tu in tam pogrešam originalnosti in klasičnosti, ako nisem dovršena, krivi so pisatelji, koji me pišejo, krivi pa tudi oni pisatelji, koji za-me ne pišejo“.

Društvo „Narodna tiskarna“ je za „Zoro“ mnogo žrtvovalo. Premda je cena papirja, tiskarski strošek, plača sodelavcev uže lanskega leta precej poskočila, premda se je obseg „Zore“ po „Vestniku“ povekšal, ipak ono „Zorine“ naročnine nij povišalo. Stalo je založnikom pred vsem do tega, da se list vzdrži ter čem dalje tem globlje v občinstvu vkorenini. Trda istina je, da posameznik, netiskar, po tej ceni lista brez jako čutnih izgub ne bi mogel izdajati.

A novo podraženje vseh pripomočkov dela in življenja prisililo je tudi lastnike „Zore“, da morajo, ako hočejo „Zoro“ na nogah vzdržati, tudi ceno jej povišati.

Res da je število naročnikov v tem letu precej narastlo, a dohodki s tem narastom niso bili v pravej razmeri.

Posebni izgub so „Zori“ velike netočnosti prizadele, ktere so spojene s poštnim pošilanjem in nedostiganjem naročnikov, ki v čisto nenadejanej méri svoja stanovališča spreminjajo, a na redno

naznanjanje pozabivajo. Tudi nerednost v plačevanji pačilo je stanje našega lista.

Vse to je provzročilo, da je tudi „Zora“ (z mnogimi listovi drugih narodov) naročnino povišala; a to povišenje je jako smerno. Oni gg. naročniki, ki so do zdaj po 4 for. plačevali, prošeni so, naj šče eden forint na leto privržejo, oni pa, ki so do zdaj „Zoro“ po 2 $\frac{1}{2}$ for. dobivali, naj blagovole $\frac{1}{2}$ for. šče dodati, tako da pojedini primerki „Zore“ z „Vestnikom“ vred v prihodnjem letu stojé: redoma po **pet**, izjemoma po **tri** forinte na leto. Po razméri letne naročnine more se tudi na $\frac{1}{2}$ in $\frac{1}{4}$ leta na „Zoro“ naročevati.

Zató pa si hoče vredništvo šče bolj prizadevati, da prejemnike lista kolikor moči za povišano plačo odškodjuje. Skrbelo se je za lepše zunanje lice lista in za pomnoženje predelov. Odredili smo namreč poleg dosedanjih oddelkov šče posebne predele: a) „Vadnico“ mladim pisateljem (gg. učitelji srednjih šol so prošeni, da nam izvrstnih šolskih slov. zadač, ktere se sicer pogubé, pošilajo) in b) „Cirilsko čitanje“, predel, v katerem bodemo po vzgledu nekdanjega „Glasnika“ kratke cirilske članke z opazkami prinašali.

Ob enem naznanjamo, da je č. g. **Dav. Trstenjak** vredovanje „Vestnika“ sebi prihranil, vredništvo „Zore“ pa g. **Janku Pajku** izročil. Odgovorni vrednik ostane, kakor do zdaj, g. **Martin Jelovšek**.

Končno se zahvaljujemo vsem gg. pisateljem, ki so „Zoro“ in „Vestnik“ do zdaj s spisi podpirali prošé jih šče daljše jih podpore. Odškodovali bodemo trude pisateljev tudi v naprej blage volje in po mogočnosti. Obračamo pa se tudi k onim pisateljem, ki našega lista dozday šče niso podpirali, naj nas blagovole s svojimi proizvodi razveseljevati.

Naméra našega lista ne izključuje nobenega pisatelja in nobenega prejemnika, kajti ona biva kakor do zdaj:

S pomočjo literature k povzdigi našega ljubljenega naroda pripomagati.

Lastništvo „ZORE“.

Denašnja „Zora“ ima 12. štef. „Vestnika“ in „Kazalo“ Zore in Vestnika za priloge.

Izdajatelj i odgovorni urednik: **Martin Jelovšek**.

Tisk in založba „Narodne tiskarne“ v Mariboru.